

Az emberi hang alkalmazása az elektroakusztikus zenében (**Reich, Dodge, Yuasa, Harvey, Stockhausen**)

Az emberi hang elektroakusztikus darabokban való alkalmazása néhány 20. századi zeneszerzőt jelentősen foglalkoztatott. A korábbi, klasszikus szerepet képviselő, hangmagasságot és szöveget hordozó emberi hang új megközelítésbe került. Különböző zeneszerzők más és más módokon kezdtek ehhez a médiumhoz viszonyulni, addig nem vizsgált szerepkörben érvényesítve, hangmagasságán és hangerején kívül hangszínét előtérbe helyezve.

Steve Reich (1936 október 3. -), amerikai zeneszerző korai munkásságában található emberi hangot használó műveiben (pl.: *It's gonna rain* – 1965, *Come out* – 1966) a társadalmi vonatkozásán túl a szallagra rögzített és manipulált hang, zenei értelemben egy eszközt szolgál, amit alávet a repetitív és loop-fázis eltolás folyamatának, egészen addig, amíg a szöveg érthetlenné válik – egészen hasonlatos módon, mint Alvin Lucier – *I'm sitting in a room* c. darabjában. Az 1970-es években a hangot megfosztja verbális tartalomtól, csupán hangszínével dolgozik, az instrumentális hangzás gazdagításáért (pl.: *Drumming* – 1970/71, *Music for Mallet Instruments*, *Voices and Organ* (1973), *Music for 18 musicians* (1974-76), *Music for a Large Ensemble* (1978). A '80-as években izraeli tanulmányai hatására szakrális szövegekhez nyúl, az emberi hanghoz egészen konkrét szövegeket rendel. 1981-es *Tehillim* című darabjában a Bibliából kiemelt zsoltárokat kántálnak az énekesek. 1993-ban feleségének videó munkájához szerzett zenéjében - *The Cave* - hasonló jellegű kántálás hallható. 1995-ös *Proverb* c. munkája, amely Ludwig Wittgenstein szövegét dolgozza fel, a szöveg és dallam kapcsolatával való kísérletezés eredménye("speech melody"). A középkori polifónikus énekléssel ismeretes előadók nagy hatással voltak Reichre ebben a munkájában, ami a férfiak dallamvezetésén ismerhető fel.

Charles Dodge (1942 június 5. -) amerikai zeneszerző *Speech Songs* (1974) című sorozata az emberi hang analízisének és újraszintetizálásának eredményeként született a Bell Telephone Laboratories stúdiójában. A felvett emberi hangot használta alapanyagnak, majd azt analizálva manipulálta lejátszási sebességét, újraszintetizálva azt, amitől teljes egészében elektronikus hangzást tudott elérni. A darabok egy barátja verseinek megzenésítése. *The Waves* (1994) című művében egy énekesnő hangja szerepel együtt számítógéppel előállított elektronikus hangmasszákkal, ahol a tiszta emberi hang és elektronika közös mozgását követhetjük. A *Profile* és *Any Resemblance is Purely Coincidental* (1978) a szallagra felvett és manipulált áriát éneklő emberi hang és élő zongora játék kapcsolatát vizsgálja Dodge.

Joji Yuasa (1929. augusztus 12. -) japán származású, autódidakta módon tanult zeneszerző. Elektroakusztikus és elektronikus művei mellett számos kórusművet és szóló vokális darabot is komponált. Első elektroakusztikus darabjának előadásában, az *Aoi No Ue*-ben (1961) egy Noh színházi játék szövegét énekelteti Noh énekesekkel, miközben különböző konkrét és elektronikus felvételeket játszat le mérnöke, Zyunoske Okuyama segítségével. A *Voices Coming* (1969) című darabjában felvett, illetve telefonon keresztül rögzített beszélgetésekből komponál, a radikális alapanyag választása a zene határainak

feszegetését jelentette számára. A *Study in White* (1987) a felvett és manipulált emberi hang elektronikus hangzásba való beilleszkedésével kísérletezik.

Jonathan Harvey (1939. május 3. – 2012. december 4.) brit származású zeneszerző *Mortuos Plango, Vivos Voco* című darabjában Harvey fia egy latin szövegének feléneklését használja fel, azt a latin írást amely azon a harangon szerepel, amelynek hangját ugyancsak felhasználja a darabban. Az emberi hang itt egyrészt egy verbális tartalmat hordozó médium, azonkívül különböző manipulációk alkalmazásával kiegészítő, a harang ugyancsak modulált hangjával olykor egybeolvadó hangtextúráként is viselkedik. *Speakings* (2007/8) című darabjában egy IRCAM-os szoftver beszéd-analízisét vizsgálva írta meg a kottát, zenekarra és elektronikára. A koncepció az volt, hogy az analízist tanulmányozva úgy szólaltassa meg a zenekart és az elektronikát, mintha az megszólalna, beszélne.

Karlheinz Stockhausen (1928. augusztus 22. – 2007. december 7.), német származású zeneszerző operához való speciális kötődésének köszönhetően, ami a japán nó színház, zsidó-keresztény és védikus tradíciók hatását is mutatta, számos zenekarra, kamarazenekarra és szólóénekesre írt műve van. Azonban elektroakusztikus vonatkozásban a *Gesang der Jünglinge* (1955-56) című darabja legmeghatározóbb. A *Gesang der Jünglinge*-ben az emberi hang egy szövegrészt idéz a Bibliából, Dániel könyvéből. Ezen a tartalomon kívül viszont a vokális alapanyag hangszíne is ugyanúgy fontos szerepet játszik. A 12 éves gyerek felvett hangja és azoknak manipulált másai együtt mozognak az elektronikusan létrehozott, olykor magánhangzókra hasonlító elektronikus elemekkel, néhol összeolvadnak, néhol pedig elválaszthatóan, váltakozva jelennek meg. A mű korának nagyon jelentős darabja, különösképpen abból a tekintetből, hogy a franciák által képviselt musique concrete, vagyis a kizárólag felvett hangokkal való komponálás találkozott a németek által képviselt elektronikus zenével.